

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-70.21>

Дмітрієва Н. С.

ЗАСТОСУВАННЯ ІМІТАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ

Розглядається питання застосування імітаційних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. Установлено, що реалізація системи імітаційних технологій навчання для формування практичної компетентності в майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії являє собою цілісний процес поетапного й систематичного застосування імітаційних методів неігрової та ігрової професійної підготовки, де професійна діяльність фізичного терапевта й ерготерапевта представлена системою вирішення проблемних ситуацій, ситуаційних завдань в умовах імітації; використання сукупності мотиваційно-цільового, когнітивного, діяльницького та рефлексивно-оцінного компонентів шляхом трансформації навчально-пізнавальної діяльності в навчально-професійну, які реалізуються в контексті основних пріоритетів модульно-компетентнісного, особистісно-діяльницького й контекстного підходів і виявлених під час дослідження педагогічних умов ефективного застосування імітаційних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії.

Ключові слова: імітаційні технології навчання, фахівець, фахівець з фізичної терапії та ерготерапії, фізична терапія, ерготерапія, професійна підготовка, педагогіка вищої школи, педагогічні підходи, педагогіка, навчально-професійна діяльність.

Професійна підготовка, навчання, основане на імітаційних (симуляційних) технологіях, – одна з найбільш перспективних галузей освіти в галузі «Фізична терапія, ерготерапія» [3]. Застосування імітаційних технологій у світовій медицині почалося із середини 60-х років ХХ століття.

Результати попереднього дослідження виявляють, що сьогодні підготовка фахівців з фізичної терапії та ерготерапії потребує використання імітаційних технологій. Так, імітаційні (симуляційні) технології дають змогу моделювати будь-які морфологічні та функціональні стани пацієнта/клієнта.

Мета статті – розглянути питання застосування імітаційних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії.

Навчання проводиться з використанням новітніх високотехнологічних манекенів типу імітаторів пацієнта і спеціалізованих тренажерів, комп'ютерних програм, а також імітаційних сценаріїв.

Переваги навчання на імітаційних технологіях: відсутній ризик для здоров'я пацієнта/клієнта; об'єктивність під час оцінювання знань і навичок; можливість контролю технології виконання професійних дій фізичного терапевта й ерготерапевта; робота із симуляторами дає змогу відпрацювати терапевтичні та прогностичні методи будь-якої складності [3].

Компетентнісно-орієнтована професійна освіта як об'єктивне явище в освіті, що викликане соціально-економічними, політико-освітніми й педагогічними передумовами, сприяє трансформації компетентнісного підходу в модульно-компетентнісний під час вивчення професійних модулів, оптимально поєднує теоретичний і практичний складники навчання, інтегруючи їх [4]. Професіоналізм, здатність і готовність до діяльності, відповідальність, затребуваність – ось критерії, що визначають новий погляд на освіту, виховання й розвиток майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії.

Одним зі складників професіоналізму є професійна компетентність, яка в Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я», затверджену Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 № 117 (із змінами) [3], розглядається як показник якості освіти й характеризується вмінням фізичного терапевта, ерготерапевта застосувати в професійній діяльності комплекс компетенцій, оволодіння якими здійснюється через систему знань, умінь і навичок практичного досвіду та важливих для професійної діяльності якостей особистості. Високі вимоги до фізичного терапевта й ерготерапевта, творче виконання різнопланової діяльності цих фахівців як під час роботи з пацієнтами та їхніми родичами, так і в діяльності з колегами актуалізують необхідність формування в них практичної компетентності, що позиціонується як інтегральна якість особистості, яка характеризується готовністю і здатністю синтезувати сукупність професійних знань, умінь, навичок практичного досвіду і професійно важливих якостей особистості під час здійснення професійної діяльності. Під практичною компетентністю при цьому ми розуміємо результат теоретичного і практичного навчання, як наслідок, процесів саморозвитку, самоосвіти, мотиваційно-ціннісного ставлення до освоєння й узагальнення особистісного досвіду майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. Інтегральний показник практичної компетентності представлений сукупністю мотиваційно-цільового, когнітивного, діяльницького та рефлексивно-оцінного компонентів, формування яких здійснюється через оволодіння загальними і професійними компетенціями [2; 4].

За результатами аналізу науково-методичної літератури автором установлено, що імітаційні технології навчання в рамках реалізації пріоритетів компетентнісного підходу сприяють підвищенню якості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії під час формування практичної компетентності за рахунок створення умов імітації професійної діяльності, ігрового характеру навчання в процесі вирішення проблемних ситуацій [1; 3]. Імітаційні методи поділяються на:

– неігрові (рішення ситуативних і виробничих завдань, аналіз конкретних ситуацій, розбір кореспонденції, моделювання ситуацій, дія за інструкцією (алгоритмом), виконання імітаційних вправ), об'єднані в методи ситуаційного навчання; їх основа представлена проблемною ситуацією, під час вирішення якої відбувається активізація розумової діяльності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії, розвиваються навички аналізу і критичного мислення, вміння висловлювати свою точку зору, тим самим формуються загальні та професійні компетенції, необхідні для здійснення практичної діяльності в галузі фізичної терапії та ерготерапії;

– ігрові (розігрування ситуацій (інсценування), рольові, організаційно-діяльні, ділові ігри), представлені у вигляді методів симуляції навчання, є ефективними в плані придбання навичок практичного досвіду, формування професійних умінь діяти в екстремальних ситуаціях, надавати допомогу пацієнтові в тих ситуаціях, коли відпрацювання навичок на пацієнтах неможливе; при цьому активізація та інтенсифікація навчально-пізнавальної діяльності студентів відбуваються через виконання ними певних ролей та імітацію професійної діяльності, коли дії в ігровій ситуації перестають бути грою й перероджуються в практичну діяльність, у чому, на думку вчених [1], і полягає призначення та сенс імітаційного навчання.

Отже, перевагами імітаційних методів, неігрового (ситуаційного) й ігрового (симуляційного), професійної підготовки є формування навичок практичного досвіду майбутніми фахівцями з фізичної терапії та ерготерапії без заподіяння шкоди здоров'ю пацієнта й забезпечення власної інфекційної безпеки в процесі відпрацювання маніпуляцій на муляжах і симуляторах; високий рівень засвоювання навчального матеріалу, формування загальних і професійних компетенцій, необхідних для здійснення практичної діяльності за рахунок створених імітаційних умов професійного середовища. Перелічені вище переваги імітаційних методів професійної підготовки фахівців з фізичної терапії та ерготерапії доводять їх високу освітню цінність і дають змогу вважати їх ефективними для формування практичної компетентності в майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів.

Трансформація навчально-пізнавальної діяльності під час імітації професійної діяльності фізичних терапевтів та ерготерапевтів здійснюється шляхом послідовного впровадження неігрових та ігрових методів у комбінації в процесі формування загальних і професійних компетенцій, а трансформація її в навчально-професійну діяльність, у процесі якої відбувається вдосконалення професійних компетенцій під час оволодіння навичками самостійного практичного досвіду, здійснюється в процесі роботи в умовах навчально-імітаційних центрів або у відділенні охорони здоров'я. Для ефективності цього процесу трансформації необхідні такі умови: систематичність, послідовність і реалізація педагогічних умов упровадження імітаційних методів навчання.

Під час реалізації системи імітаційних методів навчання для формування практичної компетентності виділено основні етапи.

Перший етап – навчально-пізнавальний – здійснюється формування навчально-пізнавальної діяльності за допомогою знайомства із суб'єктами, засобами, способами й умовами майбутньої професійної діяльності, в процесі організації якої відбувається оволодіння загальними та професійними компетенціями (теоретичні знання, практичні вміння й навички) за допомогою методів ситуаційного навчання (метод вирішення та самостійне проектування типових і ситуаційних завдань, аналіз конкретних ситуацій, імітаційні вправи й дії).

Другий етап – симуляційний – відбувається становлення й удосконалення компетенцій, необхідних для імітації професійної діяльності. Тут триває подальше впровадження методів ситуаційного навчання з переходом на їх комбіноване поєднання з методами ігрового навчання. Організація освітнього процесу з вивчення професійного модуля в цьому випадку здійснюється в умовах кабінетів доклінічної практики та навчально-імітаційного центру, обладнаного відповідно до умов професійного середовища, де студенти виробляють професійні навички з виконання різних технологій послуг з фізичної терапії та ерготерапії, необхідні для подальшої практичної діяльності.

Третій етап – навчально-практичний – відбувається формування навчально-професійної діяльності, коли розвиток і вдосконалення загальних і професійних компетенцій у майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії відбувається в процесі організації навчальних і виробничих практик у навчально-імітаційних центрах і у відділеннях реабілітаційних центрів.

Формування практичної компетентності здійснюється на основі таких компонентів:

– мотиваційно-цільового: усвідомлення важливості й затребуваності професійної діяльності фахівців з фізичної терапії та ерготерапії, прийняття цінностей професійної діяльності; життєві установки (наміри і схильності), пов'язані з обраною професійною діяльністю, прагнення працювати за фахом з переважанням мотивів, що забезпечують ефективність виконання майбутньої професійної діяльності;

– когнітивного: розуміння навчального матеріалу, пізнавальна активність (осмислення, аналіз, класифікація, узагальнення, перетворення навчальної інформації), аналіз самостійної діяльності;

– діяльнісного: високий рівень практичних дій; ступінь сформованості когнітивних, конструктивних і комунікативно-організаційних умінь і навичок;

– рефлексивно-оцінного: оцінне ставлення до результатів власної діяльності й установка на постійне самовдосконалення як фахівця, так і особистості.

Для виявлення рівня сформованості компонентів практичної компетентності в майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії, високого (творчого), середнього (продуктивного), низького (репродуктивного), які потім ми об'єднали в інтегральний показник «практична компетентність», необхідне розроблення контрольно-оцінних засобів у вигляді тестових завдань, умов ситуаційних завдань і конкретних професійних ситуацій з еталонами відповідей, сценарієм рольових і ділових ігор.

Висновки. Отже, реалізація системи імітаційних технологій навчання для формування практичної компетентності в майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії являє собою цілісний процес поетапного й систематичного застосування імітаційних методів неігрової та ігрової професійної підготовки, де професійна діяльність фізичного терапевта й ерготерапевта представлена системою вирішення проблемних ситуацій, ситуаційних завдань в умовах імітації; використання сукупності мотиваційно-цільового, когнітивного, діяльницького та рефлексивно-оцінного компонентів шляхом трансформації навчально-пізнавальної діяльності в навчально-професійну (через імітацію професійної діяльності), які реалізуються в контексті основних пріоритетів модульно-компетентнісного, особистісно-діяльницького й контекстного підходів і виявлених під час дослідження педагогічних умов ефективного застосування імітаційних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії.

Використана література:

1. Горшков М. Д. Обзор литературы по симуляционному обучению. *Виртуальные технологии в медицине*. 2011. № 1 (5). С. 7–11.
2. Дмитрієва Н. С., Копочинська Ю. В. Наукове обґрунтування застосування інтегративного підходу у підготовці фахівців з фізичної терапії. *Молодий вчений*. 2018. № 12 (64). С. 420–424.
3. Дмитрієва Н. С., Копочинська Ю. В. Сучасні педагогічні технології у професійній підготовці фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. *Вісник Прикарпатського університету. Серія «Фізична культура»*. 2019. № 32. С. 64–70.
4. Крупа В. В. Визначення сутності та змісту формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації. *Педагогічні науки. Серія «Педагогічні та психологічні науки»*: збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. 2014. № 4 (73). С. 176–187.

References:

1. Horshkov M. D. (2011) «A review of the literature on simulation training», *Vyrtualnye tekhnolohyy v medytsyne*, No 1(5), pp. 7–11 [in Russian].
2. Dmitriiieva N. S., Kopochnynska Yu. V. (2018) «Scientific substantiation of the application of the integrative approach in the training of specialists in physical therapy», *Molodyi vchenyi*. 2018. No 12., pp. 420–424. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-96> [in Ukrainian].
3. Dmitriiieva N. S., Kopochnynska Yu. V. (2019) «Modern pedagogical technologies in the professional training of specialists in physical therapy and ergotherapy», *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Fizychna kultura*, No 32, pp. 64–70. DOI: 10.15330/fcult.32.64-70 [in Ukrainian].
4. Krupa V. V. (2014) «Determination of the essence and content of the formation of professional competence of future specialists in physical rehabilitation», *Pedahohichni nauky. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: Pedahohichni ta psykholohichni nauky*, No 4 (73), pp. 176–187 [in Ukrainian].

Dmitriiieva N. S. Application of imitation technologies of professional preparation of properties from physical therapy and ergotherapy

The article deals with the application of imitation technologies for the professional training of future specialists in physical therapy and ergotherapy. It was established that the implementation of the system of simulation training technologies for the formation of practical competence in the future specialists in physical therapy and ergotherapy is a coherent process of phased and systematic application of simulation methods of non-gaming and game training, where the professional activity of a physical therapist and ergotherapist is represented by a system of problem-solving, situational tasks under simulation conditions; the use of the totality of motivational, target, cognitive, activity and reflexivity-valued components through the transformation of educational and cognitive activities into educational-professional, which are realized in the context of the main priorities of modular-competence, personal-activity and context-based approaches and identified during the study of pedagogical conditions of effective application imitative technologies of professional preparation of future specialists in physical therapy and ergotherapy.

Key words: simulation technologies of training, specialist, specialist in physical therapy and ergotherapy, physical therapy, ergotherapy, professional training, pedagogy of higher education, pedagogical approaches, pedagogy, educational and professional activity.